

Права детета су људска права

април 2026. године

За:
Мрежу организација за децу Србије
Ужички центар за права детета и друге ОЦД

КОМЕНТАРИ И ПРЕДЛОЗИ У ПОГЛЕДУ ПОЈЕДИНИХ ОДРЕДБИ НАЦРТА ИЗМЕНА И ДОПУНА ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНА ¹

које су стављене на јавну расправу

Коментари и предлози су структурирани према релевантним Препорукама Комитета за права детета УН од 10 јуна 2023. године

1. Специјализоване обуке судија и вештака

Референтна препорука

8 (19) ојача своје напоре да обезбеди адекватну и систематску обуку, односно сензибилизацију у вези са правима детета професионалним групама које раде са децом и за децу, као што су чланови парламента, судије, адвокати, здравствено особље, наставници, директори школа, академици, социјални радници, медијски професионалци и други;

Коментар

Нацрт измена и допуна закона (у даљем тексту: нацрт) не предвиђа измене у овом делу што је велика штета, јер ова област права има пуно посебних карактеристика које упућују на нужност специјализације како судова тако и свих стручних лица која помажу суду у доношењу одлука.

¹ Овај материјал објављен је уз финансијску помоћ Европске уније. За његову садржину одговоран је искључиво Ужички центар за права детета и она нужно не одражава званичне ставове Европске уније.

Предлог је да се инсистира на КОНТИНУИРАНОЈ ОБУЦИ судија и специјализацији вештака који могу да поступају у овим предметима. Ова обука може бити предмет Закона о судијама.

2. Дефиниција детета, појмови малолетан и пунолетан, стицање потпуне пословне способности и малолетнички бракови

Референтне препоруке

1. 9 (21) донесе национални законодавни инструмент којим би се обезбедила законска дефиниција појма дете у складу са чланом 1. Конвенције, измени свој Породични закон и да уклони све изузетке који омогућавају брак за млађе од 18 година.

9 (21) донесе национални законодавни инструмент којим би се обезбедила законска дефиниција појма дете у складу са чланом 1. Конвенције, измени свој Породични закон и да уклони све изузетке који омогућавају брак за млађе од 18 година.

Предложене измене из нацрта закона:

Измене у члану 6. закона

(1) ДЕТЕ ЈЕ СВАКО ЉУДСКО БИЋЕ КОЈЕ НИЈЕ НАВРШИЛО 18 ГОДИНА ЖИВОТА УКОЛИКО НИЈЕ СТЕКЛО ПОТПУНУ ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ ПРЕ ПУНОЛЕТСТВА У СКЛАДУ СА ОВИМ ЗАКОНОМ.

(2) ПРАВА ДЕТЕТА СУ НЕДЕЉИВА, УЗАЈАМНО ПОВЕЗАНА И ЦЕЛОВИТО СЕ ОСТВАРУЈУ.

-

Измене у члану 23.

(1) Брак не може склопити лице које није навршило 18. годину живота, ИЗУЗЕВ МАЛОЛЕТНОГ ЛИЦА ИЗ ЧЛАНА 11. СТАВ 3. ОВОГ ЗАКОНА КОЈЕ ЈЕ ОДЛУКОМ СУДА СТЕКЛО ПОТПУНУ ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ

Коментар:

У овом делу коментар је обједињен јер се начин на који се дефинишу појмови „малолетан“ „пунолетан“, „дете“, потпуна пословна способност и следствено парнична односно процесна способност у управном поступку (која увек прати пословну способност) препилићу и рефлектују кроз цео грађанско правни и управноправни систем.

Комитет захтева да свака уговорница тежи искорењавању малолетничких бракова односно бракова које закључују лица млађа од 18 година и ова материја је од посебног значаја па је коментар у погледу тих питања обједињен.

Преглед норми којима се дефинише појам „дете“ „пунолетство“ „потпуна пословна способност“:

ДЕТЕ ЈЕ СВАКО ЉУДСКО БИЋЕ КОЈЕ НИЈЕ НАВРШИЛО 18 ГОДИНА ЖИВОТА УКОЛИКО НИЈЕ СТЕКЛО ПОТПУНУ ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ ПРЕ ПУНОЛЕТСТВА У СКЛАДУ СА ОВИМ ЗАКОНОМ.

Ако лице **није** стекло потпуно пословну способност пре 18. године не постоји проблем ни у дефиницијама ни у пракси.

Међутим, изузетак који постоји када се потпуна пословна способност стиче пре навршених 18. година ствара неодрживе правне ситуације.

Пунолетство и стицање потпуне пословне способности уређени су чланом 11. ПЗ.

Члан 11 ПЗ

(1) Пунолетство се стиче са навршеном 18. годином живота.

(2) Потпуна пословна способност стиче се пунолетством И ДАВАЊЕМ ДОЗВОЛЕ СУДА ЗА СТИЦАЊЕ ПОТПУНЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ МАЛОЛЕТНОМ ЛИЦУ ИЗ СТАВА 3. ОВОГ ЧЛАНА.

У ставу 3 истог члана (који се не мења) каже се:

(3) Суд може дозволити стицање потпуне пословне способности малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а постало је родитељ и достигло је телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима.

У овом моменту пунолетство се стиче на основу закона са навршених 18. година.

Потпуна пословна способност се стиче пунолетством или дозволом суда (под условима које закон прописује).

То значи да су лица која су стекла потпуну пословну способност малолетна лица са потпуном пословном способношћу. Значи, у правном промету се појављују малолетне особе која има потпуну пословну способност. Малолетна особа која има потпуну пословну способност применом дефиниције детета из нацрта закона више се не сматра дететом.

Надаље, дете тј. особа која нема потпуну пословну способност има законског заступника (родитеља Чл 68 ст 2 ПЗ). Малолетно лице које је стекло пословну способност нема законског заступника.

Ради приказа значаја усклађивања терминологије и јаснијег дефинисања појмова наводим следеће одредбе других закона:

Закон о општем управном поступку у члану 46. каже:

„Странка која је потпуно пословно способна може сама да предузима радње у поступку (процесна способност).“

Али каже у члану 126.став 4 да саслушању малолетног сведока присуствује законски заступник. Што значи да овај закон изједначава малолетно лице са лицем којем је потребан законски заступник тј под малолетним лицем сматра лице које нема потпуну пословну способност, што породични закон не чини.

Ево неколико последица нејасне терминологије у самом нацрту ПЗ:

Члан 218 ПЗ

СТАРАТЕЉ МАЛОЛЕТНОГ ИЛИ ПУНОЛЕТНОГ СУПРУЖНИКА КОЈИ ЗБОГ ОГРАНИЧЕЊА ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ НИЈЕ У МОГУЋНОСТИ САМОСТАЛНО ДА ПОДНЕСЕ ТУЖБУ, МОЖЕ ПОДНЕТИ ТУЖБУ ЗА ПОНИШТЕЊЕ БРАКА САМО УЗ ПРЕТХОДНУ САГЛАСНОСТ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА.

Особа која има потпуну пословну способност не може да има старатеља и нема законског заступника, то значи да више не постоје малолетни супружници који имају старатеља.

Члан 124.ПЗ

Под старатељство се стављају дете без родитељског старања (малолетни штићеник) или пунолетно лице које је лишено пословне способности ЧИЈА ЈЕ ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ ОГРАНИЧЕНА (пунолетни штићеник).

С обзиром да лицу које је стекло потпуно пословну способност не треба родитељско старање, оно не може бити стављено ни под старатељство. Ипак и овде се користи појам малолетни штићеник, а видели смо да се појам

малолетно лице и лице без потпуне пословне способности (дете) не изједначавају.

Коментар у погледу малолетничких бракова

Породични закон без обзира на законске измене и даље дозвољава да особа млађа од 18 година може да закључи брак. Нови услови јесу унапређење правне сигурности и статуса особе која се нађе у тој ситуацији.

Измене које су уведене стварају једну битну разлику у поступку закључења брака лица млађег од 18 година. Више не постоји институт дозволе за закључење брака малолетног лица без стицања пословне способности. Закључење брака је условљено стицањем потпуне пословне способности дозволом суда и условљено је са три кумулативна услова: (а) да је постало родитељ и да је досегло телесну и душевни зрелост за самостално старање о сопственој личности правима и интересима и да има више од 16 година. Доследном применом постављених дефиниција појмова такво лице више није дете али јесте малолетна особа.

3. Најбољи интереси детета

Референтна препорука

11(25) У светлу Општег коментара бр. 14 (2013) о праву детета да његови најбољи интереси имају примарни значај, Комитет препоручује да држава уговорница ојача своје напоре како би се осигурало да се ово право на одговарајући начин интегрише и доследно тумачи и примењује у свим законским, управним и судским поступцима и одлукама, као и у свим политикама, програмима и пројектима који су релевантни за децу и имају утицај на децу. У том смислу, држава потписница се подстиче да развија процедуре и критеријуме којима се пружају смернице свим релевантним лицима у власти за одређивање најбољег интереса детета у свакој области и за давање потребне тежине интересима детета као примарном значају.

Предложене измене садржане у нацрта закона са сугестијама у погледу нових формулација. Сугестије су дате у италијанском формату слова:

Дужност суда

Члан 266.

(1) ~~У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета.~~

~~СУД ЋЕ УТВРДИТИ НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА НАРОЧИТО ПОЛАЗЕЋИ ОД СЛЕДЕЋЕГ~~

Поступајући орган ће утврдити најбољи интерес детета, и најбољи интерес детета узети у обзир пре свих других интереса, узимајући у обзир све важне чињенице појединачно и све чињенице заједно, а најмање:

~~: 1. ПРАВА ДЕТЕТА; Да су права детета остварена и заштићена у највећој могућој мери 2. МИШЉЕЊА И ЖЕЉА ДЕТЕТА; 3. ПОЛА, УЗРАСТА, РАЗВОЈНИХ СПОСОБНОСТИ ДРУГИХ ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА ДЕТЕТА; 4. ПОТРЕБЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТА И ЗДРАВЉА ДЕТЕТА; 5. ПОТРЕБЕ ОСИГУРАЊА БЕЗБЕДНОСТИ ДЕТЕТА; 6. ПОТРЕБЕ ФИЗИЧКОГ, ЕМОЦИОНАЛНОГ, ОБРАЗОВНОГ, СОЦИЈАЛНОГ И ДРУГОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА; 7.—УВАЖАВАЊА ДЕТЕТОВОГ ДОЖИВЉАВАЊА ВРЕМЕНА И ПОСЛЕДИЦА КОЈЕ НЕОПРАВДАНО ОДАГАЊЕ ДОНОШЕЊА ОДАУКЕ МОЖЕ ИМАТИ НА ДЕТЕ; стечених капацитета детета 8. ПРЕТХОДНИХ ИСКУСТАВА И ОКОЛНОСТИ У КОЈИМА ДЕТЕ ЖИВИ; 9. КВАЛИТЕТА ОДНОСА КОЈЕ ЈЕ ДЕТЕ УСПОСТАВИО СА РОДИТЕЉИМА, ЧЛАНОВИМА ПОРОДИЦЕ ИЛИ ДРУГИМ ЛИЦИМА И НЕПОСРЕДНИХ И ДУГОРОЧНИХ ЕФЕКТА И ПОСЛЕДИЦА ОДРЖАВАЊА ТИХ ОДНОСА; 10. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА СТАБИЛНОСТИ И КОНТИНУИТЕТА ОДНОСА СА РОДИТЕЉИМА, ПОРОДИЦОМ И СРЕДИНОМ ИЗ КОЈЕ ДЕТЕ ПОТИЧЕ ИЛИ У КОЈОЈ БОРАВИ И УТИЦАЈА ПРОМЕНЕ СРЕДИНЕ; ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА ПОРОДИЧНИХ ОДНОСА, А НАРОЧИТО ОДНОСА СА БРАЋОМ И СЕСТРАМА; постојање и квалитет успостављених социјалних односа навикнутост на средину 12. УТИЦАЈА ОДВАЈАЊА ОД РОДИТЕЉА, ДРУГИХ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ, А НАРОЧИТО ОД БРАЋЕ И СЕСТАРА; 13. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА ЛИЧНОГ И ПОРОДИЧНОГ ИДЕНТИТЕТА; 14. КУЛТУРНЕ, НАЦИОНАЛНЕ, ЕТНИЧКЕ, ВЕРСКЕ И ЈЕЗИЧКЕ ПРОИПАДНОСТИ, ОДНОСНО ПОРЕКЛА ДЕТЕТА; 15. ДРУГИХ ОКОЛНОСТИ, ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА И СТАЊА КОЈА МОГУ ДА УТИЧУ НА ДОБРОБИТ ДЕТЕТА. 15. капацитет лица која се старају о детету за обезбеђивање потреба детета; (здравствених, развојних, образовних, психолошких, емоционалних и социјалних).~~

Став 3 предметног члана треба да постане тачка 4 става 5. истог члана.

Коментар

Суд је дужан да примењује начело најбољег интереса у СВИМ поступцима који се тичу детета, (нпр. поступку ради издржавања, поступку заштите од насиља). Не постоји разлог да се посебно наводе поступак заштите и поступак у вези вршења, односно лишења родитељског права. Потребно је ово најважније руководно начело дефинисати у уводном делу закона међу принципима.

Листа критеријума треба да постоји у закону, али не сме бити написао као да постоји хијерархија међу критеријумима (ако изузмемо очување дететовог живота, здравља и безбедности). Холистички приступ правима детета упућује на норму у којој се неће правити хијерархија у смислу да ће суд **нарочито** водити рачуна о... Предлажемо следећу формулацију:

Поступајући орган ће утврдити најбољи интерес детета, и његов најбољи интерес узети у обзир пре свих других интереса, узимајући у обзир све важне чињенице појединачно и све чињенице заједно, а НАЈМАЊЕ:

1. Да су права детета остварена и заштићена у највећој могућој мери;
2. Мишљења детета-. Жеља не треба да буде садржана у тексту као пролазна, и веома субјективна категорија није подобна за независно утврђивање и не треба да буде у листи критеријума.
3. ~~УВАЖАВАЊА ДЕТЕТОВОГ ДОЖИВЉАВАЊА ВРЕМЕНА И ПОСЛЕДИЦА КОЈЕ НЕОПРАВДАНО ОДАГАЊЕ ДОНОШЕЊА ОДАУКЕ МОЖЕ ИМАТИ НА ДЕТЕ~~ – овај критеријум није сасвим јасан па га је потребно уклонити.
4. ~~ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА СТАБИЛНОСТИ И КОНТИНУИТЕТА ОДНОСА СА РОДИТЕЉИМА, ПОРОДИЦОМ И СРЕДИНОМ ИЗ КОЈЕ ДЕТЕ ПОТИЧЕ ИЛИ У КОЈОЈ БОРАВИ И УТИЦАЈА ПРОМЕНЕ СРЕДИНЕ~~ - овај критеријум у себи крије неколико проблема: (а) право је детета да има очуване односе са оба родитеља па је одредба која се тиче континуитета односа са родитељима сувишна; (б) породица није дефинисана законом па је у овом смислу боље дефинисати сроднике и друга лица који могу бити обухваћени овом одредбом, јер термин породица није одређен на општи начин који се може применити на ову ситуацију; (в) овом одредбом се даје вредносна предност континуитету и стабилности за дете што не мора бити тако код сваког појединачног детета, стога је довољно нагласити да „суд цени односе детета са другим сродницима, браћом и сестрама, другим лицима од значаја за његов живот, успостављеним социјалним релацијама, навикнутост на средину“; (у конкретной ситуацији, можда је за дете најбоље да не буде у датој средини са којом има континуитет). Остали критеријуми су уобичајени у судској пракси.

Додати следећи критеријум: *КАПАЦИТЕТ ЛИЦА КОЈА СЕ СТАРАЈУ О ДЕТЕТУ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ПОТРЕБА ДЕТЕТА; (ЗДРАВСТВЕНИХ, РАЗВОЈНИХ, ОБРАЗОВНИХ, ПСИХОЛОШКИХ, ЕМОЦИОНАЛНИХ И СОЦИЈАЛНИХ)*

4. Мишљење детета:

Референтна препорука

13(29) У складу са чланом 12 Конвенције и у светлу Општег коментара бр. 12 (2009) о праву детета да се саслуша његово мишљење, Комитет подстиче државу уговорницу да осигура да се ставовима деце посвети дужна пажња, у породици, у школама, у судовима и у свим релевантним административним и другим поступцима у вези са њима кроз, између осталог, усвајање одговарајућих закона, обуку стручњака, успостављање специфичних активности у школама и опште подизање свести. Комитет такође подстиче државу уговорницу да сарађује са релевантним актерима у ширењу информација о Конвенцији и да ојача стварање смисленог простора кроз који деца могу да утичу на јавну политику.

Предложене измене садржане у нацрта закона са сугестијама у погледу нових формулација. Сугестије су дате у италијанском формату слова.

(5) Дете које је навршило 10. годину живота СЕ МОЖЕ САМО односно преко неког другог лица или установе, обратити суду или, органу управе ИЛИ ЗАШТИТНИКУ ГРАЂАНА И ДРУГИМ НЕЗАВИСНИМ ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА КОЈИ СЕ БАВЕ ЗАШТИТОМ ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА и затражити помоћ у остваривању свог права на слободно изражавање мишљења.

Коментар

Ова одредба је непрецизна и сувишна. Дете се иначе може обратити заштитнику грађана када сматра да му је повређено неко право од стране органа управе. Нема никаквог оправдања да се обраћа заштитнику пре него органу управе непосредно ради остваривања права пред тим органом. Осим тога, дете се не може обратити заштитнику грађана и другим државним органима... ради помоћи у обраћању **суду**.

Предлог:

Уколико законодавац има стварну намеру да се прецизира начин обраћања детета ова норма треба да буде из два дела: први - право детета; други - обавеза поступајућег органа:

1. део - *Дете које је навршило 10. годину живота СЕ МОЖЕ САМО односно преко изабраног лица обратити суду или органу управе који води поступак ради непосредног исказивања мишљења пред органом.*

Дете које је навршило 10. годину живота, или лице које дете изабере, се може обратити суду или органу управе НЕПОСРЕДНО или преко органа старатељства који има обавезу да пружи помоћ детету у обраћању суду или органу управе (следствено треба проширити надлежност органа старатељства).

2. део – *Орган старатељства има обавезу да извести поступајући орган да му се дете обратило ради исказивања мишљења у поступку.*

Суд уређује пословником начин на који се детету пружа помоћ да би се обратило поступајућем судији.

Поступак пружања помоћи детету од стране органа старатељства уређује министар надлежан за породицу.

5. Превенција насиља и друге одредбе које се тичу заштите од насиља

Референтне препоруке

15 (33) осигура успостављање превентивних механизма за заштиту деце са интелектуалним и другим психосоцијалним оштећењима од било које врсте физичког или сексуалног насиља и да успостави обавезне обуке о насиљу над децом за све релевантне стручњаке;

16 (35) (Б) успостави националну базу података свих случајева насиља над децом, и да спроведе свеобухватну процену размера, узрока и природе таквог насиља;

Коментар

На овом месту налази се коментар у односу на све предложене измене у погледу заштите од насиља у породици, а потом и напомене око пропуста који постоје. Предлози формулације норми дати су у италики формату слова.

Дефиниција насиља у породици **(члан 197...ПЗ)** може бити унапређена на следећи начин:

Додавањем термина „контрола“ И ОГРАНИЧАВАЊЕ СЛОБОДЕ КРЕТАЊА ИЛИ КОМУНИЦИРАЊА СА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА; ПРОГАЊАЊЕ, (додати и) ухођење и претње, учињено и путем дигиталних канала и друштвених мрежа;

И додати следећу одредбу:

(3) *насиљем у породици извршеном према детету, у смислу става 1 овог члана, сматра се и сваки вид изложености детета насиљу у породици.*

Постојећем сету мера заштите од насиља у породици, у нацрту су додате две мере које нису мере заштите од насиља па их треба друкчије уредити:

Додати су:

6. ИЗДАВАЊЕ НАЛОГА ЗА УКЉУЧИВАЊЕ У ПСИХОСОЦИЈАЛНИ ТРЕТМАН ИЛИ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ ПРОГРАМ ПОЧИНИОЦА—*за починиоце НАСИЉА У ПОРОДИЦИ;*

7. ИЗДАВАЊЕ НАЛОГА ЗА ЛЕЧЕЊЕ ОД БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ.

Обе предложене мере не одговарају дефиницији мера заштите која је дата у ставу 1. члана 198. ПЗ који каже „Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.“ Дакле, мере заштите су у овом моменту ограничене на мере којима се ограничава или забрањује одржавање личних односа. Да би нове мере могле да се нађу на списку мера неопходно је променити дефиницију мера за спречавање понављања насиља (како их закон зове мере заштите). Сматрамо да то није добар пут.

Предлог

Предлаже се да се члан 198. ПЗ не мења, него да се дода НОВИ ЧЛАН (198а) у којем се каже да суд може да учиниоцу насиља, уз меру заштите, да налага неке од ново предложених мера.

Члан 198.

(1) Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.

(2) Мере заштите од насиља у породици јесу: 1. издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности; 2. издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности; 3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености; 4. забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице; 5. забрана даљег узнемиравања члана породице (*која може да садржи прецизно наведе радње*);

Члан 198а.

Суд може уз меру заштите од насиља у породици наложити учиниоцу насиља да учини радњу којом се отклањају или умањују последице насиља или спречава даљи настанак штете;

Суд може уз меру заштите од насиља у породици да наложи учиниоцу насиља у породици и укључивање у акредитоване програме и третмане за рад са учиниоцима насиља у породици и програме лечења од болести зависности.

Суд прибавља налаз и мишљење органа старатељства или вештака о сврсисходности ових програма за учиниоца породичног насиља и породичне односе, а који налаз и мишљење садржи и предлог програма.

Коментар на измене предложене нацртом у Члану 287 став 3

(1) СУД ЈЕ ДУЖАН ДА У ПРЕСУДИ КОЈОМ ЈЕ ИЗДАО НАЛОГ ЗА ИСЕЉЕЊЕ ИЗ ПОРОДИЧНОГ СТАНА ИЛИ КУЋЕ РОДИТЕЉАУ КОЈИ ВРШИ РОДИТЕЉСКО ПРАВО ИСТОВРЕМЕНО ОДЛУЧИ И О ОДРЖАВАЊУ ЛИЧНИХ ОДНОСА ДЕТЕТА И ТОГ РОДИТЕЉА уколико мера није изречена ради заштите детета.

Ова одредба се мора прецизирати на начин предложен у италићком формату слова и променити падеж у речи родитељ јер се мења смисао норме.

Коментар на измене предложене нацртом у ЧЛАНУ 288А.

~~СУД ДОСТАВЉА ОДЛУКУ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ: СТРАНКАМА У ПОСТУПКУ, ЖРТВИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, НАДЛЕЖНОМ ОСНОВНОМ ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ КОЈЕ КООРДИНИРА ГРУПОМ ЗА КООРДИНАЦИЈУ И САРАДЊУ У СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ПО МЕСТУ ПРЕВИЛАШТА ЖРТВЕ, ОРГАНУ СТАРАТЕЉСТВА И ПОЛИЦИЈИ.~~

СУД КОЈИ ЈЕ ДОНЕО ОДЛУКУ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ДУЖАН ЈЕ ДА ПРАТИ ЊЕНО ИЗВРШЕЊЕ ПРЕКО ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА НАВЕДЕНОГ У СТАВУ 1. ОВОГ ЧЛАНА, КОЈИ О РЕАЛИЗАЦИЈИ МЕРЕ ОБАВЕШТАВА СУД НАЈМАЊЕ НА СВАКА ДВА МЕСЕЦА.

Коментар

Може се предвидети обавеза достављања групи за координацију. Обавеза достављања органу старатељства је предмет другог члана закона. Нема потребе за достављањем полицији, нарочито јер није полицији дата у надлежност обавеза праћења и извештавања.

У члану 289. који се бави евиденцијом изречених мера у нацрту се појављују нове одредбе које се тичу сврхе вођења евиденције. Сврха вођења евиденције очигледно није праћење извршења већ статистичка обрада.

Најпре се наводи да је сврха јединствено евидентирање како лица која су трпела насиље тако и лица која су насиље починила иако **евиденција није обједињена** већ је води сваки центар за социјални рад за подручје свог рада, односно не постоји јединствена евиденција.

СВРХА ВОЂЕЊА ЕВИДЕНЦИЈЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ИЗ СТАВА 2. ОВОГ ЧЛАНА ЈЕ: 1. НА ОСНОВУ ПРЕСУДЕ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ПОТПУНО И ЈЕДИНСТВЕНО ЕВИДЕНТИРАЊЕ ПОДАТАКА О ЛИЦИМА ПРЕМА КОЈИМА ЈЕ ИЗВРШЕНО НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ И ЛИЦИМА ПРОТИВ КОЈИХ ЈЕ ОДРЕЂЕНА МЕРА ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ; 2. ПРЕДЛАГАЊЕ И ПРЕДУЗИМАЊЕ ПОТРЕБНИХ МЕРА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПО РОДИЦИ; 3. ОБАВЉАЊЕ СТАТИСТИЧКИХ ИСТРАЖИВАЊА, АНАЛИЗА ПОДАТАКА И ИЗРАДА ИЗВЕШТАЈА ПОТРЕБНИХ ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА И МИНИСТАРСТВА НАДЛЕЖНОГ ЗА ПОРОДИЧНУ.

ПОДАЦИ КОЈИ СЕ ОБРАЂУЈУ МОРАЈУ БИТИ ПРИМЕРЕНИ, БИТНИ И ОГРАНИЧЕНИ НА ОНО ШТО ЈЕ НЕОПХОДНО У ОДНОСУ НА СВРХУ ОБРАДЕ.

Јасно је да министарство овом нормом покушава да усклади евиденције које су предвиђене Породичним законом са законима којима се уређује заштита података о личности, али овај члан закона је сасвим очигледно недовољно промишљен нејасно је коју врсту обавезе ствара на страни обрађивача података и права на страни лица који обрађује податке. Ово је нејасно, најпре из разлога што не постоји јединствена евиденција, а потом што орган старатељства свакако не обрађује предметне податке само у наведене сврхе.

Ова измена нема места у закону док се не разјасни циљ норме и она буде стипулисана у складу са циљем.

6. Забрана телесног кажњавања

Референтна препорука:

17(37) У светлу Општег коментара бр. 8 (2006) у вези са телесним кажњавањем, Комитет апелује на државу уговорницу да:
изричито законом забрани телесно кажњавање

Коментар

Ова препорука је уведена у члан 70-а нацрта закона, изазвала је бројне контроверзе у јавности и погрешна тумачења.

Сматрамо да је један од добрих предлога који су садржани у нацрту.

8. Усвојење

Референтна препорука

20(42) А) осигура да се деца са сметњама у развоју и ромска деца не дискриминишу у процесу усвајања и да успостави програме за смањење заблуда у вези са усвајањем деце са тешким инвалидитетом и ромске деце;

Коментар

Деца са инвалидитетом и ромска деца су чешће усвојена у иностранству. С тим у вези, поступак усвојења је нарочито битан с аспекта међуржавног усвојења, па су у наставку дати коментари о проблематичним одредбама и у закону, а посебно у нацрту закона који иде ка олакшању услова за међуржавно усвојење.

Поступак усвојења **се мора** учинити транспарентнијим. У овом моменту овај поступак је потпуно нејасан и нетранспарентан, а нацрт не садржи одредбе које би то промениле. У јавности је последњих година било пуно гласина о корумпираности система за усвајање деце, који омогућава да деца веома лако буду усвојена у иностранству, што указује на нужност јаснијег и транспарентнијег уређења овог поступка.

Закон не уређује поступак у којем се деца усвајају даље од тога да тај поступак води орган старатељства и како се долази до опште подобности усвојитеља и усвојеника. Након те тачке поступак је потпуно нетранспарентан и неподобан за озбиљну контролу одлука које орган старатељства доноси. Тако, закон у члану 317. став 1 предвиђа: *Орган старатељства који је утврдио општу подобност усвојеника бира будуће усвојитеље на основу евиденције из Јединственог личног регистра усвојења и о томе доноси посебан закључак.* Закон не говори ништа о начину и критеријуму избора, не говори ништа о начину и критеријуму по којем се усвојитељима предочавају подаци о детету, а што може бити од значаја за одлуку усвојитеља о томе да ли желе да усвоје дете. Пре увођења нових правила нужно је осмислити реформу овог поступка и онда уредити поступак на нивоу закона односно подзаконског акта.

Нацрт предвиђа да се дете упућује на прилагођавање (само када није у питању међудржавно усвојење) и на ту одлуку има право жалбе старатељ усвојеника који је (по правилу) запослени у органу који поступак спроводи и коју изјављује жалбу свом послодавцу, односно, гледано са процесног аспекта детета, самом себи. Запослено лице у органу је за кориснике услуга ОРГАН!

Закон чак не предвиђа двостепеност решења односно не предвиђа могућност подношења жалбе на решење о усвојењу.

Код тако једностраног и недовољно уређеног поступка нарочито добија на значају норма садржана у чл. 103. закона (и нацрта) која се односи на услове за заснивање међудржавног усвојења:

(2) СМАТРАЋЕ СЕ ДА СЕ УСВОЈИТЕЉИ НЕ МОГУ НАЋИ МЕЂУ ДРЖАВЉАНИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ПРЕБИВАЛИШТЕМ, ОДНОСНО БОРАВИШТЕМ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ АКО ЈЕ ПРОШЛО ВИШЕ ОД ГОДИНУ ДАНА ОД ДАНА УНОШЕЊА ПОДАТАКА О БУДУЋЕМ УСВОЈЕНИКУ У ЈЕДИНСТВЕНИ ЛИЧНИ РЕГИСТАР УСВОЈЕЊА.

(3) ИЗУЗЕТНО, МИНИСТАР НАДЛЕЖАН ЗА ПОРОДИЧНУ ЗАШТИТУ МОЖЕ ДОЗВОЛИТИ УСВОЈЕЊЕ ЛИЦУ ИЗ СТАВА 1. ОВОГ ЧЛАНА И ПРЕ ИСТЕКА РОКА ИЗ СТАВА 2. ОВОГ ЧЛАНА АКО ЈЕ ТО У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА.

Став трећи је недопустив, код гласина о трговини децом у поступку међудржавног усвојења.

Став други није довољно одређен. Не постоји обавеза органа старатељства да током тих година дана предузима било какве активне корака у налажењу усвојитеља међу домаћим држављанима. Не постоји прописан поступак избора, не постоји обавеза координисања активности између органа старатељства надлежних за децу и потенцијалне усвојитеље, па је овако дефинисана одредба погодна за злоупотребе. Не постоји прописано на који начин се обављају разговори са потенцијалним усвојитељима и на који начин се те активности документују и због тога предлог да се овај рок скрати продубљује непоузданост целокупног процеса. С тога се рок од годину дана се сме скраћивати, а поступак избора усвојеника се МОРА УРЕДИТИ на сасвим нов начин који би обезбедио транспарентност и проверивост поступака и одлука поступајућег органа.

*Припремила адвокатица Марија Петровић,
сарадница Ужичког центра за права детета и МОДС-а*